

Flight to Freedom: The Imagery of Matza on Seder Night

Shemot chapter 13

(1) שמות פרק יג:

8 and you shall explain to your son on that day, 'It is because of what the LORD did for me when I went free from Egypt.

Ibn Ezra

Because of this Hashem did this for me. Ibn Jenach explained that the understanding should be reversed – “Because Hashem did this for me” ...but in my opinion all his proofs are incorrect for how can we reverse the word of the living G-d? But this should be understood in the reverse of his (Ibn Jenach's) understanding : “For we do not eat *matzoh* because of this (i.e. being redeemed from Egypt) rather, **for the sake of this service**—i.e. the eating of the *matzoh* and the refraining from leaven bread, which were the first commandments that B'nei Yisrael received—Hashem performed for us miracles and took us out of Egypt.” In other words, Hashem only took B'nei Yisrael out of Egypt in order that they should serve Him, in keeping with the verse, “When you bring the people out of Egypt—you will serve Elohim on this mountain” ([Shemos 3:12](#)).

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

(2) פירוש אבן עזרא שמות יג:

(ח) בעבור זה - אמר ר' מרינוס (ר' יונה אבן ג'ינח) פי' בעבור זה. היה ראוי להיותו הפך זה בעבור שעשה ה' לי. והביא רבים כמוהו לדעתו ולפי דעתי אין אחד מהם נכון. כי איך נהפוך דברי א-להים חיים. וטעם הפסוק הפך מחשבתו. כי אין אנו אוכלים מצות בעבור זה רק פי' בעבור זה בעבור זאת העבודה שהוא אכילת המצה ולא יאכל חמץ. שהוא תחלת המצוות שצוה לנו השם. עשה לנו השם אותות עד שהוציאנו ממצרים והטעם לא הוציאנו ממצרים רק לעבדו ככתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וכתוב אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים:

Shemot Chapter 12

(3) שמות פרק יב

8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.

11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste--it is the LORD'S passover.

12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.

13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.

14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance forever.

15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.

(ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צֹלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֹאכְלֻהוּ:

(יא) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נָעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לִיקוּק:

(יב) וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְקֹוֹק:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאוֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהִכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לִיקוּק לְדֹרֹתֵיכֶם חֹק עוֹלָם תִּחְגַּהוּ:

(טו) שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבִּתְּיָכֶם כִּי כָל אֹכֵל חֻמֶּץ וְנִכְרְתָה נַפְשׁוֹ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever. 39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	(יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם : (לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם :
---	--

Devarim Chapter 16

(4) דברים פרק טז

2 And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there. 3 Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.	(ב) וזבחת פסח ליקנך אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יקנך לשכון שמו שם : (ג) לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות להם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך :
---	--

Ibn Ezra Shemot chapter 12

(5) אבן עזרא הפירוש הקצר שמות פרק יב

14 And This Day – After mentioning “this night”, namely the 15th, the torah returns to the day previously mentioned (i.e. the 14th)... There was no command to observe “Chag HaMatzot” in Egypt or in the desert, for they had no bread. The sole observance was of “Chag HaPesach” as done in Egypt... 39 ... to have tarried ...Eating Matza today is a remembrance for what our fathers did. Eating Chametz is tantamount to denying the Exodus...and do not be disturbed by the reference to Matza and Maror together with the Pesach, for the mitzvah of eating the Pesach is together with the Matza and the Maror	(יד) והיה היום הזה - אחר שאמר בלילה הזה, שהוא יום חמשה עשר, אמר, כי היום הזה שאמרתי לכם ... ולא צוה לשמור חג המצות עתה במצרים, גם לא במדבר, כי אין להם לחם. רק שמרו חג הפסח לבדו כאשר עשו במצרים, (לט)...התמהמהו ... ואכילת מצות היום זכר, כי כן עשו אבותינו. והאוכל חמץ, כאלו יכחיש צאת אבותינו ממצרים...ואל יקשה עליך על מצות ומרורים (במדבר ט, יא), כי מצות אכילת הפסח עם מצות ומרורים - עד חצי הלילה...
--	---

Mishna Pesachim 10:5

(6) משנה פסחים פרק י' משנה ה

Raban Gamliel would say: whoever does not mention these three things did not fulfill his obligation – Pesach, Matza, Maror – Pesach because G-d passed over our fathers' homes in Egypt. Matza because our Fathers where redeemed in Egypt...	[ה] רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שום שנגאלו אבותינו במצרים...
---	--

Rashbam Pesachim 119b

(7) רשב"ם פסחים דף קיט:ב

One must eat Matza at the end of the meal in remembrance of the Matza that was eaten sandwiched with the Pesach. This is the broken Matza we eat to fulfill our obligation (of eating Matza on Seder Night). Even though we bless when we eat the Matza before the meal it does not fulfill our obligation...	אין מפטירין אחר המצה אפיקומן. שצריך לאכול מצה בגמר סעודתו זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה. וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"פ שאינה לשם חובה...
--	--

Rosh Pesachim 10:34

It would appear to me that this Matza (the Afiloman) is not to fulfill one's obligation to eat Matza but rather to recall the Pesach which was eaten at the end of the meal when one was satiated...

8) רא"ש מסכת פסחים פרק י:לד

הלכך נראה לי דאותה מצה אינה לשם חובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה ולפי שהוא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה.

Talmud Pesachim 120a

Raba said: [The eating of] unleavened bread nowadays is a Scriptural obligation, whereas [that of] bitter herbs is Rabbinical. Yet wherein do bitter herbs differ?

Because it is written, they shall eat it [The Passover-offering] with unleavened bread and bitter herbs, [which implies], when [the law of] the Passover-offering is in force, [that of] bitter herbs is in force, and when the Passover-offering is not in force, bitter herbs are not required either! Then in the case of unleavened bread too, surely it is written, 'they shall eat it with unleavened bread and bitter herbs'? — **Scripture indeed repeated [the precept] in the case of unleavened bread: at even ye shall eat unleavened bread.**

But R. Aha b. Jacob maintained: Both the one and the other are [only] Rabbinical. But surely it is written, 'at even ye shall eat unleavened bread'? — That is required in respect of an unclean person and one who was on a journey afar off. For you might argue: Since they cannot eat of the Passover-offering, they need not eat unleavened bread or bitter herbs either; hence [the verse] informs us [otherwise].....

9) תלמוד פסחים דף קב עמוד א

אמר רבא: מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן. - ומאי שנא מרור דכתיב + במדבר ט + על מצות ומררים בזמן דאיכא פסח - יש מרור, ובזמן דליכא פסח - ליכא מרור. מצה נמי הא כתיב על מצות ומררים! - מצה מיהדר הדר ביה קרא + שמות יב + בערב תאכלו מצת.

ורב אחא בר יעקב אמר: אחד זה ואחד זה דרבנן. - אלא הכתיב בערב תאכלו מצת! - ההיא מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה. דסלקא דעתך אמינא: כיון דפסח לא אכלי - מצה ומרור נמי לא ניכול, קא משמע לן. ורבא אמר לך: טמא ושהיה בדרך רחוקה לא צריך קרא, דלא גרעי מערל ובן נכר. דתניא: + שמות יב + כל ערל לא יאכל בו, - בו אינו אוכל, אבל אוכל במצה ומרור.

Pesach Hagada

Why do we eat this Matza – Because their dough did not have a chance to rise before the G-d appeared and redeemed them as it is written And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.

10) הגדה של פסח

מִצָּה זוֹ שֶׁאֵנּוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מֶה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בָּצֶקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מַלְכוּת מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגֵאֻלָּם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפֹּךְ אֶת הַבָּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם

Netziv Devarim 16:3

When the Pesach was brought, the primary association of the night was that G-d passed over; the matza indicated that we were redeemed by G-d. This is why the mishna does not mention the haste visa vis the Matza. For the Matzot were like the loaves of the Thanksgiving offering for a miracle.

Today, however, the Matza recalls the haste, which is why we mention that element today and explains the deviance of the hagada from the terminology of the Mishna. That is the dominant theme - Be it the haste

11) העמק דבר דברים טז:ג

... דבזמן הפסח היה עיקר הזכרון של יציאת מצרים בנס דפסח ה' על הפתח ואכילת מצה היה רק להודיע שגאל ה' אותנו. והיינו דתנן בפי' ע"פ רג"א כל שלא אמר ג' דברים כו' מצה זו שאנו אוכלים ע"ש שגאל הקב"ה את אבותינו. ולא נזכר ענין חפזון כלל אלא הוא כמו לחמי תודה שמביאין על הנס ...

אבל בזה"ז אכילת מצה בלילה הראשונה בא ללמדנו ענין חפזון. והיינו שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמץ. וכבר תמהו בזה על שנוי מלשון המשנה. ולדברינו מבואר יפה ומקרא מלא הוא דבאכילת מצה דבזה"ז יש להזכיר

of the Egyptians at midnight and the haste of the Jews in the morning..	הטעם. כי בחפזון יצאת מארץ מצרים. ופי' חפזון משמע גם חפזון דמצרים ... גם חפזון דישראל בבוקר...
---	---

Pesach Hagada

12 הגדה של פסח

This is the bread of affliction that our fathers ate in the land of Egypt. All who are hungry come and eat...	הָא לַחְמָא עֲנִיָּא דִּי אֲכָלוּ אֲבֹהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין יֵיתִי וְיֵיכֹל.
---	--

Avudraham on the Hagada

13 ספר אבודרהם סדר ההגדה ופירושה

If you ask why do we speak of the bread that our fathers ate in Egypt – for their dough baked only after they left? And Rav Yosef of Izov quoted Ben Ezra who had been imprisoned in India and had been on rations of Matza. The rationale of his captors was that the Matzo was hard and does not digest as easily as Chametz. Less is necessary to feed the victims.	ואם תאמר מהו די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כי (שמות יב לט) ויאפו את הבצק לא היה אלא אחר יציאת מצרים. ופירש ה"ר יהוסף האזובי בשם בן עזרא שהיה שבי בהודו והיו מאכילין אותו לחם מצה ולא נתנו לו לעולם חמץ. והטעם מפני שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ ויספיק ממנו מעט וכן היו עושים המצרים לישראל.
--	---

Talmud Berachot 39b

14 תלמוד מסכת ברכות לט:ב

R. Papa said: All admit that on Passover one puts the broken loaf under the whole one and breaks [them together]. What is the reason? Scripture speaks of 'Bread of poverty'	אמר רב פפא: הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע. מאי טעמא - +דברים ט"ז+ לחם עני כתיב.
--	--

Rashi Pesachim 116a

15 רש"י פסחים דף קטז עמוד א

The broken loaf - to bless "al achilat matza" together with two whole loaves which are necessary for the "motzi" as Pesach is not inferior than any other yom tov and requires two whole loaves	אף כאן בפרוסה - לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי, משום ברכת המוציא, דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות, ובוצע מאחת מהשלימות.
--	--

Rambam Hilchot Chametz U'Matza 8:6

16 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ו

...and he takes two loaves and breaks one, taking the piece and placing it with the whole and he blesses "HaMotzi". And why does he not bless on two whole loaves as is the practice on other holidays? Because the verse states: "Bread of Affliction"	ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני ריקין וחולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר +דברים ט"ז+ לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה.
---	--

Talmud Pesachim 115b

17 תלמוד מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

Samuel said: Bread of ['oni] [means] bread over which we recite ['onin] many words. It was taught likewise: 'Bread of ['oni]' means bread over which we recite ['onin] many words.	אמר שמואל: +דברים טז+ לחם עני (כתיב) - לחם שעונין עליו דברים. תניא נמי הכי לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה.
--	--

Rambam Chametz U'Matza 7:5

18 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ה

Whoever did not mention these three things on the night of the 15 th did not fulfill his obligation... And these things are collectively called "the Hagada"	כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ... ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה.
---	---

Ramban "Milchamot Hashem"

19 רמב"ן מלחמות ה' מסכת ברכות

Similarly, whoever did not say these three things on Pesach did not fulfill his obligation – though not to the extent that he must eat more...	...כיוצא בה כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ולא שיהא צריך לחזור ולאכול פסח מצה ומרור...
--	---

